

Posudek oponenta disertační práce Pavla Dolečka
„Friedrich August von Hayek a otázka evoluce liberálních pravidel“
předkládané v roce 2018 na Ústavu politologie FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Tématem je morální a politická teorie F. A. Hayeka s důrazem na její epistemologické a metodologické zakotvení. Kolega Doleček se snaží ukázat, jak jsou Hayekovy konkrétní morální a politické závěry důsledkem určitého pojetí poznání, racionality, a zvláště jejich mezí. Tuto tezi autor dokládá prostřednictvím komparací Hayekova díla s Humem, Popperem, myšlenkami rakouské ekonomické školy, a teorie evoluce. Z těchto komparací vychází najevo, že Hayek se od spřízněných teoretiků liší hlavně svým pojetím individualismu.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předložená dizertace je v českém prostředí výjimečná, protože podrobně a poučeně zkoumá širší epistemologický a metodologický rámec Hayekova díla, které zde zatím (velmi selektivně) četli převážně jen ekonomové. Pokud je mi známo, o hlubší filosofické uchopení Hayekova díla se u nás dříve pokusil je Ján Pavlík ve své poněkud výstřední monografii *F. A. Hayek a teorie spontánního řádu*. Dolečkova dizertace se mi ve srovnání s Pavlíkovou knihou jeví mnohem věcnější.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Dizertace je nepochybně přínosná pro domácího čtenáře, jenž se zajímá nejen o filosofická východiska Hayekovy politické a morální teorie, ale obecně o filosofii společenských věd. V následujících bodech zmíním podrobněji klady i některé nedostatky Dolečkovy práce.

1. Struktura argumentace.

Práce má na první pohled přehlednou strukturu – lze ji číst jako soubor navzájem poměrně nezávislých studií o Hayekově pojetí individualismu (kap. I), o jeho vztahu k pojetí vědy rakouské ekonomické školy (kap. II), k evoluční teorii (kap. III), k Humovi (kap. IV) a Popperovi (kap. V). Možná, že autor dizertaci koncipoval tímto způsobem proto, že by usnadnila případnou publikaci jednotlivých kapitol v podobě samostatných článků, což je poměrně častý a rozumný přístup. Struktura jednotlivých kapitol však není vždy dostatečně jasná. Chápu, že složitost Dolečkova výkladu je do značné míry způsobena komplikovaností a nejednoznačností Hayekových vlastních argumentů, jež – jak Doleček správně ukazuje –, se zároveň vyvíjely v čase. Přesto soudím, že by bylo žádoucí výklad zjednodušit a usnadnit tak čtenáři četbu. Dolečkovy výsledky a závěry byly také měly být důraznější a jednoznačnější. Například v první kapitole (Povaha poznání a individualismus) není úplně jasné, zda se Doleček kloní k závěru, že Hayek během svého ideového vývoje individualismus opustil, nebo jen zásadně modifikoval. Ve čtvrté kapitole (Evolucionismus pravidel a adaptace na neznalost) není myslím jasně vysvětlen vztah Hayeka k darwinismu. Doleček nejprve vysvětluje povahu evoluční teorie s oporou v Dennettově analýze darwinismu, ale v poznámce pod čarou letmo zmiňuje, že Hayekův vztah k Darwinovi není jasný, že v díle obou jsou prvky lamarckismu, apod. Kromě toho by myslím bylo žádoucí srovnat Hayekovo pojetí kulturní evoluce se současnými darwinistickými modely. V páté kapitole (Karl Popper a F. A. Hayek ke vztahu metodologie a politické teorie ve vzájemném dialogu a střetávání) mi chybí jednoznačnější analýza toho, co Popper míní individualismem, ačkoli připouštím, že vzhledem ke zmatenosti výkladu v *Bídě historicismu* to není vůbec jednoduchý úkol. V závěru

dizertace („Skromný“ liberalismus a nárok poznání v politické teorii), kde bychom čekali pouze shrnutí základních výsledků předchozích analýz, Doleček otevírá další téma, totiž otázku povahy Hayekova liberalismu. Doleček se tu kloní k názoru, který v nedávné době v různých formách propagovali John Gray, Judith Sklar či Bernard Williams, že je třeba liberalismus historizovat a zbavit ho jeho původního univerzalizmu, a zřejmě za jednoho z předchůdců tohoto novějšího trendu považuje Hayeka. To je pozoruhodné, ale vzhledem k tomu, že se jedná o závěr dizertace, která byla věnována epistemologickým a metodologickým tématům, se mi nezdá vhodné toto další téma otevírat.

2. Formální úroveň práce

Porozumění textu ztěžuje poměrně velké množství jazykových a formulačních neobratností. Např.: „Toto dvojí uchopení pojmu poznání je na sobě vzájemně závislé“ (s. 1), „Tento záměr je veden především dvěma cíli“ (s. 2), „To znamená, že neodpoví a ani vyčerpávajícím způsobem nepostihne bohatost Hayekova díla ve vztahu ke všem čtyřem tezím“, a mnoho dalších ve zbytku práce. Je zde také mnoho krkolomných větných konstrukcí, např. „Není tedy zřejmé, proč by jaksi *an sich* měla být jakákoli kauzalita mezi ontologickým přesvědčením o povaze reality a stanoviskem, která metoda umožňuje popsat žádoucí jevy“ (s. 14), a další.

3. Práce s prameny či s materiálem

Kolega Doleček zpracoval relevantní primární i sekundární literaturu. Literatura se týká nejen klasické i moderní politické teorie, ale též teorie poznání, filosofie společenských věd a evoluční biologie. Autor se neomezuje na stav poznání v těchto oborech v Hayekově době, ale využívá nejsoučasnější literaturu.

4. Vlastní přínos

Dolečkova dizertace především seznamuje čtenáře se stavem poznání Hayekova díla, resp. stavem diskuse o jeho filosofických předpokladech a implikacích. Za přínosné považuji řadu jednotlivých postřehů, ale jako nejoriginálnější se mi jeví komparace Hayeka s Popperem v páté kapitole, i když – jak jsem poukázal výše – by si její závěry zasloužily zpřesnění.

IV. Dotazy k obhajobě

- Opouští Popper postupně metodologický individualismus, nebo ho jen významně modifikuje?
- Jaký je Hayekův vztah k darwinismu, zvláště k jeho současné formě, která považuje za jednotku výběru jednotlivé organismy.
- Je Popper z Hayekova hlediska latentním scientistou? Je pozdní Hayek z Popperova hlediska holistou?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako „prospěš“.

V Praze, 22. 6. 2018

Dr. Tomáš Hříbek, PhD.
Filosofický ústav AV ČR
Jilská 1
11000 Praha 1